

Dat	Län	Kommun	Stift	Församling	Kyrkogård
2009-03-09	Skåne	Ängelholm	Lund	Strövelstorp	Ausås
Inventare	Fotograf	Original förvaras	Bilder år	Kvarter	Gravplats nr
Ingvar Nilsson	Ingvar Nilsson	Kyrkoarkiv	2012, rev. 2014	Gaml	194-195

Översiktsbild	Detaljbild
	

Gravvårdstyp (t.ex stående, liggande, material)	Stående hög grå slipad sten. Inskriptionsfält, citat och sentens i försänkta fält. Stenen avslutad uppåt i olika bågformer.
Inskriptionstyp (t.ex försänkt, upphöjd, metallbokstäver)	Försänkt
Omgärdning (t.ex. sten, häck, staket)	Ingen. Lövbärande buske bakom stenen.
Ytmaterial (t.ex. sand, singel, stenplattor)	Gräsmatta
Växtmaterial (t.ex. träd, buskar)	Inget. Lövbärande buske bakom stenen.

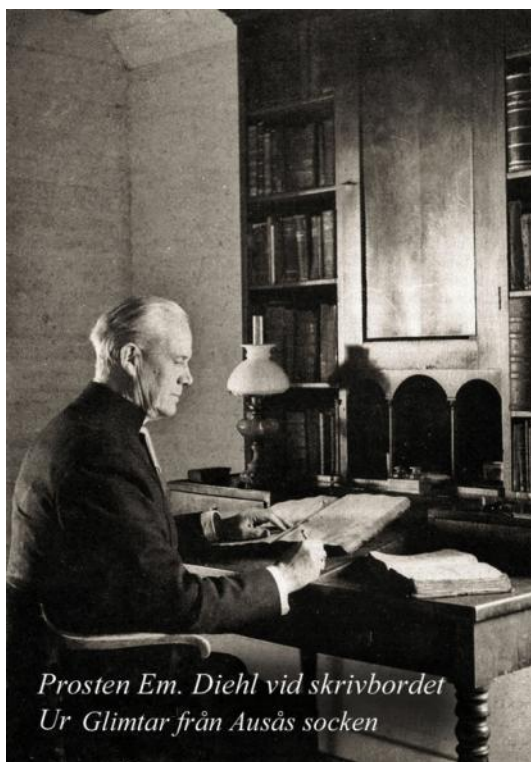
Inskription (/ = radbrytning)	//Se på Jesus / trons hövding / och fullkomnare // Kontraktsprosten / Emanuel Diehl / 1892-1979 / Kyrkoherde i Ausås / 1924-1960 / Elsa f. Brunnström / 1895-1991// Sv. Ps. 329 /
Citat (/ = radbrytning) t.ex. psalm- el. bibelvers, med för aktuell tid relevant översättning	Sv Ps 329 (1937 års psalmbok): 1. Pris vare Gud, allena Han / Fullkomlig gåva skänker. / Han giva vill och giva kan / Mer än jag ber och tänker. / Han dagens ljus från fästets höjd / Allt levande förunnar. / Han bjuder livets sanna fröjd / Ur nådens djupa brunnar. / Allena han / Den rätta glädjen giva kan. 2. Han gav mig av sin rikedom / Mitt hem, mitt kall i tiden, Min arbetshåg, min egendom, / Mitt mod i levnadsstriden. / Från år till år, från dag till dag, / Hans omsorg jag fått röna. / Jag älska lärt hans rikes lag, / Hans tempelgårdar sköna, Han sannings ord, / Hans verk i himmel och på jord. 3. Att tacka dig, o Gud, mig lär. / Giv mig det barnasinne, / Som livets alla dagar bär / Din trofasthet i minne. / Du älskar rikt och handlar stort: / Ack, låt mig icke glömma / Det goda du min själ har gjort, / Men det i hjärtat gömma / Och prisa dig / I dina gårdar innerlig. 4. Gud, mitt fäste och min borg / I livets prövningsdagar, / Giv att jag ej i syndig sorg, / Mot dina rådslut klagar, / Men vandrar tålmodets stig, / Om sårad fot än blöder, / Där Jesus själv gått före mig, / Och där hans hand mig stöder. / En liten tid, / Och du förlänar salig frid. 5. När nya himlar och ny jord, / O Fader, du bereder, / Till glädjen vid ditt rikes bord / Din Son de trogna leder; / Hans Ande fridens ande är, / Förlossar dem som lida. / Så låt oss glada vandra här / Och sist i hoppet bida / Fullkomlig fröjd / Hos dig, vår Gud, i himlens höjd. (J. A. Eklund 1914)

Porträtt / Speciella noteringar, Övrigt:
Ytterligare upplysningar på följande sidor.

Prostparet Elsa och Emanuel Diehl med sina barn fr v Anders, Per, Karin, Inger, Elsa och Bengt. Elsas 50-årsdag 1945.

Familjefotot ska ha tagits vid fru Diehls 50-årsdag enligt Anna-Greta Persson, Strövelstorp, tidigare boende i Ausås. I så fall är fotot från 1945.

*Prosten Em. Diehl vid skrivbordet
Ur Glimtar från Ausås socken*

*F.d. kh Em. Diehl på
äldre dar i Ausås f-hem.
Kh i Ausås 1924-1960
Född 1892 Död 1979*

Lunds stifts Herdaminne:
Från reformationen till nyaste tid
Utgiven av Gunnar Carlquist på uppdrag av Lunds stifts domkapitel

ANDERS EMANUEL DIEHL

Domk förs 1924 13/8: l) pastoratsadj E D, 2) km E Ahrent, 3) t f kh D Schultz. Val s å 9/11: l) 149,2) 137 3) l. Domk fullm s å 29/II: l). Tilltr s å 1/12.

E D var f i Simrishamn 1892 28/5, son av disponent Anders Diehl och Emma Kristina Andersson, studentex vid Malmö Högre allm lärov 1910 6/6, inskr vid Lunds univ ht 1910, teol filos ex 1911 15/9, teol kand ex 1915 31/1, prakt teol prov s å 15/12, prvt 1918 19/5, pastoratsadj i Harlösa 6 v 1919, gruvpred i Billesholm 1919 16/6, kyrkoadj i Frillestad 1921 1/6-25 28/2 (??) o i N Vram (Billesholm) 1922 19/5-2528/2 (??), kh i Ausås 1924 29/11, tilltr s å 1/12, kontraktsprost i S Åsbo kontrakt 1942 1/7-1960 1/10, pens 1960 1/10, sekr i KFUM:s krigsfångehjälps i Tyskland 1917-19 o 1940, timlärare vid Åstorps samrealskola 1933-34, ordf i stiftets enskilda prästkonvent (Brödrakonventet) 1953 ff, ordf i Lunds stifts pensionerade prästers förening (LPP). Död i Lunds Allhelgonaförs 1979 22/9.

E D var uppvuxen i ett gammalkyrkligt hem i Simrishamn och Malmö där denna fromhetstradition på ett överraskande sätt förenades med intresse för friluftsliv- och idrottsliv. I familjens hem i Malmö fanns således i trädgården en regelmässig tennisbana. Det gammalkyrkliga arvet förenat med idrottsintresset är enligt minnestecknaren nyckeln för förståelsen av E D:s prästgärning. Under skoltiden i Malmö kom E D genom lärares förmedling även i kontakt med ungkyrkligheten, vilket senare kom att sätta sin prägel på gärningen. Intresset för föreningslivet väcktes under denna tid, ett intresse som kom att vara livet ut.

Under 36 år var E D kh i Ausås. Hans insatser ligger dels på församlingsplanet, dels på stiftsplanet. I församlingen blomstrade under hans tid framför allt ungdomsarbetet där han redan 1926 bildade en ungdomsförening. Hans intresse för ungdomsarbetet fick betydelse också för hela stiftet genom hans insatser i sommarläger under flera årtionden. Det första hölls redan 1922. Nytt var att han i detta sammanhang införde idrotten i ungdomsarbetet där han såg idrotten som ett uttryck för att kropp och själ hörde samman. Kroppsövningar kunde inte skiljas ut från själsliga och andliga övningar. Som föreningsmänniska var det naturligt att E D också blev ordförande i Brödrakonventet, stiftets äldsta prästerliga sällskap, och att han var initiativtagaren till och grundare av föreningen Lunds pensionerade präster (LPP). Minnestecknaren framhåller även E D:s ekumeniska öppenhet och hans strävan att kristna värderingar skulle präglade samhällsliv och politik. Det senare medförde att han tidigt engagerade sig i det kristna partiet KDS.¹

G i Eksjö 1920 3/6 m Elsa Sofia Kristina Brunnström, f i Solna 1895 21/12, dotter t Magnus Rudolf Mauritz Edvin B, överstelöjtnant, o Hedvig Sofia Lidman, (Lund). Barn: Inger, f i Norra Vram 1922 17/11, skolkökslärare, g 1954 14/8 m fil mag Thorsten Paulin, lärare vid Jämshögs folkhögskola, (Näsum). - Karin, f i Malmö Johannes 1924 28/8, g 1953 6/6 m förlagsassistent Göran Themænius. - Per, f i Helsingborg 1926 1/7, gymnastikdir, ingenjör, (S Sandby). - Elsa, f i H 1928 26/6, lärare, kantor, textilkonstnär, (New Canaan, Connecticut, USA). - Anders, f i H 1931 14/8, disponent, (Holmsund). - Bengt, f i Ängelholm 1933 22/8, fil lic, lektor, (Västerås).

l) E Liedman, prm-handl 1981.

Red.

Prosten Diehl

Artikeln skriven av Hugo Jönsson, Ausås.

Han (Anders Emanuel Diehl, min anm.) var född i Simrishamn den 28 maj 1892. Men redan 1896 flyttade familjen till Malmö där han växte upp och gick i skola och tog studenten vid Latinskolan 1910. Studerade vid universitetet i Lund och prästvigdes 1918. Åren 1917 -1919 var han sekreterare i K F U M krigsfångehjälps i Tyskland. Hans första plats var i Billesholm och sedan i Frillestad och åter i Billesholm. Valdes till kyrkoherde i Ausås 1924 där han stannade till pensioneringen 1960. Han var även prost i Södra Åsbo kontrakt.

Mitt starkaste minne är hans stora intresse för ungdom och hans förmåga att förena lek och allvar. Det hänger kanske samman med att jag själv var med i hans första konfirmandgrupp i Ausås. På som-

maren, samma år 1926, bildade han ungdomskretsen i Ausås, full av iver och arbetsglädje. På den tiden var det gott om ungdom på landsbygden, vi kunde vara ibland 50, ibland 100 ungdomar. På sommaren kunde vi spela handboll (Prosten var mycket idrottsintresserad) vi kunde arbeta i Församlingshemmets trädgård, kunde ha roligt, ibland kanske till och med vara bråkiga. Ett minne som jag aldrig glömmer är de avslutningar som prosten då höll, i regel i det fria, någon gång. Efter en kort aftonbön sjöngs då i regel psalmen "Så går en dag än från vår tid och kommer icke mer". Ps. 434. På vintern hade vi givetvis samlingar i Församlingshemmet, arbetsaftnar, bibelstudium, föredrag m.m.

Prosten Diehl talade mycket om glädjen och tacksamheten, alltid enkelt och lättfattligt - inte höglärt. Han var väl inte den store predikanten men citerade ofta och läste psalmer med mycket personlig inlevelse. Likaså var alltid hans tjänst vid altaret präglad av värdighet, stillhet och personlig tro. Så var det i familjehögtiderna, dop, konfirmation, bröllop och jordfästning alltid den ljusa glädjen över livet, som började, var i sin höjdpunkt eller stod vid avskedet. Han visade alltid stort personligt intresse och stor förmåga och var alltid den sammanhållande gestalten. Alla hans konfirmander fick personliga minnesord vilka han hade antecknat och höll reda på under alla åren.

Sen skall tilläggas att han hade stor förmåga och med diplomatisk skicklighet drev igenom de saker han trodde på när det gällde arbetet för både det ena och andra. Ausås vackra prästgårdsanläggning hade säkerligen ej blivit bevarad om inte prosten Diehl så helhjärtat arbetat därför.

Minnen av prosten Diehl, och de är många, vill jag sammanfatta i hans ofta citerade bibelord: "Varen alltid glada, bedjen oavslåtligen, tacken Gud i alla livets förhållande".

Hans minne lever i Ausås församling.

Minnen från Ausås

Av prosten Em. Diehls maka Elsa Diehl.
Ur Glimtar från Ausås socken

1924 valdes den unge gruvkaplan Emanuel Diehl till kyrkoherde i Ausås. Den underbara prästgårdsmiljön gjorde ett djupt intryck med sitt lugna läge, stora längor och den härliga parken som en oas i det omgivande jordbrukslandskapet.

Första bostaden blev i den nybyggda småskolan eftersom prästgården reparerades och fick värmeledning. Flyttningen skedde på gammalt vis med hästskjutsar, körda av kyrkorådsmedlemmarna (Karl Svensson, Carl Andersson, Sven Petter Olsson, Anhilm Persson m fl). Familjen bestod av småtingarna och två "Jungfrur" från Frillestads ungdomskrets. Det ansågs att man "måste" ha "ståndsmässig" hjälp. Lönen var liten 15-20 kronor i månaden. Flickorna ville hellre till en prästgård än "göra piga" hos bönder. Det fanns föräldrar som gärna lämnade sin flicka till en prästgård för att mot fritt vivre lära sig hur det gick till. Den inbillade ståndsskillnaden gjorde att man hade en klocka vid matbordet att ringa till köket för passning. Något som man nu skäms för.

Enligt nya bestämmelser hade kyrkoherden inte längre ansvaret för prästgårdens jordbruk. Det ansågs tydligen att prästen skulle föra ett lantligt självhushåll. Det blev ett förvånansvärt stort uthus med plats för höns, gris, tvättstuga med inbyggd gryta samt en rejäl gammaldags bakugn plus bakstuga med järnspis. Den gamla bakugnen i östra längan skulle ju försvinna då den var såld till rivning i hela sin längd. Den nya ugnen användes med glädje av den unga prästfrun som tyckte om att se risbuntarna flamma tills "ugnen blev klar". Vid bakningen till den stora familjen kände hon sig som en riktig lant-husmor. Vem bygger nu en sådan ugn? Kanske var det den sista i socknen?

Det nya undret, Agaspisen, togs tacksamt emot som en gåva från min mor. Den löstes senare in av kyrkorådet som instämde med Petter Svensson i Kassagårds ord "Den bästa maskin jag köpt". Den gav trivsel åt köket, som blev husets viktigaste rum. Bilen fick plats i det nya garaget, som visade att kyrkorådet följde med den nya tiden. Den behövdes för färder till Farhult och Jonstorp, som på grund av prästbrist skulle skötas av kyrkoherden i Ausås.

Arrendatorn bodde en tid i mellersta delen av östra längan. De båda syskonen Anselm och Hilma Johansson var de närmaste grannarna. Barnen blev fort bekanta med "Tant Hilma" men gjorde i oförstånd också förtret i hennes trädgård. Den gamla byggnaden väckte genast vårt stora intresse. Tänka sig den var såld till rivning! Det måste undvikas!

De vackert inredda rummen hade en gång disponerats av prästen, som själv stod för lantbruket. Drängarna låg nu liksom förr i ett oeldat rum i stallet. Pigorna i en liten kammare med utdragssoffa. Det var naturligtvis "utan bekvämligheter", men man fick tjänstefolk ändå. Arrendatorn hade skyldig-

het hålla vissa skjutsar samt lämna mjölk till mejeripris, någonting på 11-13 öre litern! Pigorna mjölkade och deltog också i utearbetet, så Hilma fick väl inte så mycket hjälp inomhus. Anselm gick som en tomte i stall och ladugård. (En svår lungsjukdom tog hans krafter. Djuren var ej TBC-fria. Ett under att inte fler blev sjuka.)

PLANTERING AV NY TRÄDGÅRD

Den gamla trädgården ansågs olämplig för grönsaksodling. Ett nytt stycke jord hade tillagts utanför den hundraåriga stora bokhäcken på södersidan. Där blev ett härligt tillskott till familjens försörjning med grönsaker, fruktträd, hallon, ja sparrissängar, som t.o.m. måste skördas om söndagen. En bokhäck planterades i gränsen till lantbruket, en klarbärs- och oxelhäck mot vångavägen. Till hjälp hade vi en trädgårdsmästare från Strövelstorp. I det kyliga vädret gnuggade han sina händer och sa: "Jag säger som prosten Falk. Idag är det bra arbetsväder, vi får välja på att frysa eller arbeta". Det ordstävlet tog jag, som en hälsning från en släkting, där min farfar hade ett hem under sin skolgång i Häl-singborg.

Björkskogen sattes samma vår med plantor från Spannarp på den våtmark som bildats utanför parken. Det gick ett öppet dike från Kronhult till en damm där "Skånes största alar" stod förstärkta av järnband. Sydsvenskan kom en dag och plåtade en annan al vid bollplanen i tro att det var den "största i Skåne". I parkgränsen fanns rester av en gammal pilevall som multnade ned. Några barrträd som inte trivdes i grönskan togs också bort. Bärbuskarna i parken bär alltjämt, de gamla fruktträden var vår glädje de första åren. De stora lövmassorna renar ännu luften och gläder sinnet.

"Donationshuset" i backen vid kyrkan var ett gammalt stenhus, som väckte intresse. Tänkt som bostad för gamla från Spannarp, nu nästan tomt. Rummen var försedda med utläggare, ugnar av gjutjärn. De kom till användning i Församlingshemmets kapprum när huset revs. Pengarna som hörde till donationen (Cedercrantzska donationen) skulle delas ut innan jul. Det var ingen lätt sak för prästen att avgöra vilka som var "mest behövande". De utsedda samlades i prästgården den 21 december. En missnöjd gummas åsikt. "Prästen är den förargligaste karl jag någonsin skällt ut. Han blev inte arg utan skrattade mig rätt upp i ansiktet".

Det första dödsfallet i Ausås fick vi följa på nära håll, när vi första tiden bodde i småskolan som då stod obebodd. Grannar var Olga och Albin Lundvall. Deras länge efterlängtna dotter var sjuk och vi deltog varmt, när hon gick bort. Den lilla varelsen som vilade där på kudden omgavs av snödroppar och rödsippor från prästgårdens trädgård. Varför skulle sådant hända? Skulle mina små få leva?

Efter jordfästningen bjöds kaffe i skolan. Enligt en sed fanns det en vicevärd eller "traktör" som gick genom rummen och bjöd till bords, gång på gång. Varför började ingen? Det måste ju vara någon som är äldst! Till slut blev jag viskande underrättad om att de väntade på "prästfrun". Skulle jag våga? Man måste ta seden dit man kommer och jag tog min kaffekopp, vars innehåll var svårt att få i sig. Turligt nog hade prostinnan Ljunghoff samma motvilja - så jag blev förstörd.

Lundvall var en lärare som kunde hålla eleverna i fyra klasser sysselsatta utan disciplinproblem. Föräldrarna ställde upp och värdesatte hans hjälp till barnens fostran. "Examen" var en stor händelse. Han minns ännu tacksamma elever som förbereddes till realskolan, när det blev bussförbindelser dit. I medelåldern kunde han skämta om sin tilltagande korpulens. Eleverna skulle rita av någon. En viss Bengt räckte upp handen och bad om ett papper till. "Lärarens mage får inte plats annars".

MÖTE MED MÄNNISKOR

Sven Nilsson, den gamle kyrkoväktaren, som varit prostens Ljunghoffs gode vän och prostinnans medhjälpare i praktiska ting måste vi lära känna. Vi knackade på hans dörr, som öppnas av hushållerskan "Jaså Körkeherm". Ja, det ska jag bara säga, att hade alla kommit som skulle rösta, så hade han allri fått 'et'. Det kom som en kalldusch, men vi förlorade inte modet. En människa som säger rätt ut vad hon tänker kan vara värdefullt att lära känna. Den gamle hedersmannen Sven Nilsson var ett original av gamla stammen. Hans särpräglade dialekt borde tagits upp på band för folkmålsarkivet. Tack vare honom blev en del av de gamla kyrkbänkarna räddade. På en hade han legat om nätterna, när han eldade till julottan. Andra bitar snickrade han stol av. Bänkarna i lilla salen gjordes efter de gamlas förebild. Han undervisade mig hur den stora stenmangeln skulle skötas.

Fru Kjellman, prästdottern, änka efter kantorn i Ausås sökte sig ett hem på gamla dagar. Ville bo i östra längans gavelrum. Där fanns kakelugn, sedan det forna hönshuset blivit boningsrum, under prostens Ljunghoffs tid. Att vi vid den tiden skulle våga ta emot inackorderingar var otänkbart. Senare blev

plats på ålderdomshemmet. Där satt hon, stor och pösig och regerade. Ibland rökande en stor cigarr för att dölja den dåliga luften från sin "tronstol", som hon måste använda på sitt rum. Hon knypplade spetsar i Gustav-Adolf:s mönstret, som fick kanta en altarduk i kyrkan. Hon kunde berätta om när kastanje-allén i prästgården planterades och när norra längan revs.

Elof och Olina, var ett särpräglat syskonpar vars hem kunde skymtas från prästgårdens fönster. Elof slog prästens stora gräsmattor med lie. Han lärde också ut konsten till min man som sedan, in i pensionsåldern fann nöje och motion i att hantera en sådan. Elofs dagspeng var 2 kronor plus ett mål mat. En dag syntes rök och flammor från hans stuga. En stor sensation för barnen, som inte sett någon eldsvåda. Olina hade tagit emot oss i hemmet så naturligt och visat oss sina släktporträtt. För en liten blyg prästfru var det ibland lättare hälsa på i de enklare hemmen än vid de stora lantbruken.

Elida Johansson, var en av dem som med varmt hjärta hälsade den unga prästfamiljen välkommen. Hon hade drömt om en utbildning till diakonissa, som ej blev förverkligad. Hon delade med sig av sitt livs erfarenheter. Uppväxt i ett enkelt hem fick hon lära sig att arbeta och att spara med Guds gåvor. Smör förekom bara till helger. Mor, far och manfolken satt vid måltiderna på långbänken. Flickorna fick passa upp samt stå och äta vid utsidan av bordet.

Då arbetet var slut på lördagskvällen drog henne kärleken till hemmet och Ausås kyrka, så att hon gående begav sig iväg för att komma till gudstjänsten. En prestation som nutidens ungdom inte skulle tänka sig. Hennes intresse för barn var stort. Mina små gick gärna dit, de minsta åkte i en liten "trille-vagn" för att lämna henne arbete. Hon spann ull från våra får, som de första åren tjudrades i parken. De strumpor och tröjor som sedan stickades därav är något ännu i användning och minner om henne.

Två ovanliga personligheter fanns i församlingen när min man tillträdde 1925. Genom flera decennier satte de sin prägel på livet där. De älskade kyrkan och blev snart medarbetare åt de präster som tjänstgjorde. De kunde praktisera sin kristendom i vardagslivet så att de vann många vänner.

De två Klara och Astrid Andersson var olika men förekom alltid tillsammans och blev förnämliga krafter i de kyrkliga föreningarna. Frivilligt åtog de sig mycket arbete i ungdomskretsen, som bildades med utgångspunkt från de första konfirmanderna. Min man var gripen av "Studentväckelsen" och eumeniken från Nathan Söderbloms idéer som hade slagordet: "Sveriges folk ett Guds folk". Klara och Astrid hade full förståelse för ungdomens behov av kamratliv, även pojkarna skulle vara med och sjunga om "Fädernas kyrka". De två som kokte kaffe i köket var också med på noterna. Förstod behovet av sport och idrott och tyckte inte illa om att prästen sprang domare på bollplanen, vilket många äldre nog satte ett frågetecken för. De två systrarna blev ouslämliga som husmödrar i Församlingshemmet vid de många festligheter som förekom där under årens lopp. Mycket arbete och många gåvor gav de till vår kära samlingspunkt.

Hembygdsrörelsen vann förståelse, med vördnad för den gamla kulturen på landet hjälpte de gärna till med inredning och skötsel av samlingarna när den västra flygeln på 50-talet restaurerades genom en donation från Kungafonden.

Ausås gamla prästgård

Prosten Emanuel Diehl skrev denna historik och beskrivning av den gamla prästgården för Skånes Hembygdsförenings årsbok 1945.

Vi måste förflytta oss cirka 170 år tillbaka i tiden eller närmare bestämt till år 1774 för att vara med om den nuvarande prästgårdsanläggningens tillblivelse. Den äldre prästgårdens samtliga längor hade den 7 januari 1768 "gienom en olyckelig vådeld blifwit i aska lagde". Året förut hade kyrkoherden, förre rektorn vid Malmö skola, Jacob Quensel, en lärd och gudfruktig man, som studerat i Lund och åtnjutit omvårdnad av den kände professorn Kilian Stobaeus, även Linnés faderlige vän, tillträtt Ausås och Strövelstorps pastorat och han hade sålunda nätt och jämt hunnit bli installerad i sitt nya hem, då detta brann ned. Vid eldsvådan gick all hans egendom förlorad, till och med hans kläder och böcker. Quensel hade före sin utnämning till kyrkoherde i Ausås en längre tid flitigt och grundligt studerat matematik och vi taga nog icke fel om vi sluta oss till, att han måste ha blivit en skicklig byggmästare. I den präktiga kvadrat av längor, som Quensel efter prästgårdsbranden satte igång med att bygga upp, spåra vi mannen med sinne för linjer och rymd. Över huvud taget synas Ausås präster även i det följande ha varit dugliga och praktiska byggherrar.

Den nya prästgården, som enligt syneprotokoll av den 28 juli 1774 stod färdig "att syna och till laga värde utföra" av domhavande O J Gyllenpalm och 8 synerätsledamöter, hade ej byggts upp på den

gamla prästgårdens tomt. Denna låg nämligen alldeles invid kyrkan. Innehavaren hade emellertid "varit föranlåten att detsamma med laga byggnader förse, vilka i anseende till den stora fara kyrkan stod i vid vådelden och i följe av 26 kapitlet 9 § i kyrkolagen –som stadgar just liknande -blivit insatt å ny tomt, 162 alnar från kyrkans södra ringmurs sida".

På denna tomt, som var 128 alnar lång och 100 alnar bred hade nu Quensel byggt upp fyra längor, grupperade kring en öppen, kvadratisk gårdsplan. Längorna voro fristående och avståndet från den ena längans gavel till den andras var cirka 8 meter.

Tre av Quensels prästgårdslängor stå ännu i dag orubbade kvar, nämligen mangårdsbyggnaden i söder, mangårds- och ladugårdshuset i öster samt loglängan i väster.

Mangårdsbyggnaden, som var uppförd i korsvirke och tegel och låg under halmtak, hade en längd av 471/2 alnar och en bredd av 16 alnar. Höjden mellan fot- och överträ var 4 5/8-dels alnar. Byggnaden innehöll från öster till väster följande utrymmen: Studer-Cammare, Bok-Cammare, en mindre Stuga, en större Stuga, en Säng-Cammare, Kök samt Bake- eller Folke-stuga. I den sistnämnda voro avdelade tvenne rum: Ett litet Contoir samt en liten Spiskammare.

De trenne övriga längorna voro byggda i korsvirke med lerväggar och lågo liksom boningslängan under halmtak. Av dessa senare mätte östra längan 80 alnar i längd, 14 alnar i bredd och 4 1/2 alnar i höjd och inrymde från söder till norr: Hönshus, Hemlighus, Brygg- och Mälthus, Wisthus, en större och en mindre Giäst-Cammare, Fårehus, Föhlehus, Portlider samt Swinehus.

Norra längan, som var ladugårdslänga, hade en längd av 60 alnar, en bredd av 16 alnar och hade 4 1/2 alnar höga stolpar. Den inrymde från öster till väster följande lokaliteter: Kalfwehus, Kostall till 26 Creatur uti 13 dubbla båsar, Foderlada, Oxestall till 7 Creatur uti 7 enkla båsar, Stall för 12 hästar samt Hackelsehus. I detta sistnämnda utrymme fanns också inredd en liten Stall-Cammare.

Västra längan slutligen, som höll exakt samma mått som den östra, innehöll från norr till söder: Drängkammare, Redskapshus, ett Sädes-gålf, en Tröskloge, tvenne Sädes-gålf, en Tröske-Loge och ett Sädes-gålf.

Korsvirket i samtliga längor var av prima eke. Kostnaderna för hela prästgårdsanläggningens uppförande och planerande hade belöpt sig på den aktningvärda summa av 10.604 dr 211/3./smt.

Av särskilt stort intresse är den kvarstående östra längan, som såväl beträffande exteriören som interiören i stort sett står kvar i oförändrat skick från år 1774. Granskar vi rumsindelningen i denna länga, sådan den fanns kvar år 1927, så finner vi, att förvånansvärt få förändringar vidtagits under tidernas lopp. Den största förändring den undergick, ägde rum under Quensels efterträdares - prosten Peter Pettersson - tid år 1804. Prosten Pettersson, känd från

Cavallins Herdaminen såsom en mycket rättskaffens, ordningsälskande och verksam man, gjorde synbarligen skäl för de båda senare epiteten. Han hade nämligen inte väl tillträtt pastoratet den 1 maj 1804, förrän han medelst tillbyggnad av en sk binning, lät å södra ändan av östra längan inreda tvenne kamrar, som fingo göra tjänst såsom adjunktskammare och gästrum. Han hade tydligen funnit det mindre lämpligt, att studerkammaren och hönshuset skulle ligga i omedelbart grannskap. Tre år senare flyttade han bakugnen, som ditintills stått i folkestugan i mangårdsbyggnaden till östra längan, där den alltjämt står kvar .

Från prosten Petterssons tid är vidare att notera, att "Humlegård saknas men skall jordmånen ej heller vara tjänlig. Åkern var i god hävd och besås årligen med 30 tunnor av varjehanda sädesslag; ången ävenledes väl hävder, giver vanligen 100 parlass hö".

År 1809 började enskiftet i Ausås socken genomföras och många av socknens stengärdesgårdar är från denna tid.

N P Westerström tillträdde pastoratet den 1 maj 1824. Även han var en praktisk man och vad som om honom säges i Herdaminen är väl värt att bringa i tacksam erinran: "Under hans ämbetslid skedde betydliga försäljningar av hemman från de inom pastoratet belägna herrgårdarna Spannarp och Wegehalm. Westerströms förtjänst var det i icke ringa mån, att dessa försäljningar grundlade mångas ekonomiska välstånd. Med den största vänlighet och hjälpsamhet och med utmärkt rådighet gick han sina åhörare tillhanda i råd och dåd. De flesta hemmansbrukare sattes genom hans biträde i stånd att inköpa de hemman, som de förut brukat, och åt dem, vilka för sin ålder och svaga arbetskrafter icke kunde bliva självägare, tillförsäkrades nödigt uppehälle på ålderdomen, därigenom att han utverkade, att undantag lämnades åt förra brukaren. Westerström var genom sitt glättiga lynne och sin ovanliga humanitet en särdeles angenäm umgängesmanniska och hans heml var ett mönster av trevnad och välvillig gästfrihet". Detta sistnämnda gör det välförståeligt, att han i gästrum och adjunktskammare lät revertera

väggarna samt förse dem med väftapeter. I den ekonomiska besiktningen från år 1826 nämnes också första gången den pottugn, som ännu står kvar i nuvarande "blå kammaren".

Tänkte Westerström på att det behövde eldas i prästgården, så tänkte han emellertid också på, att detta kunde medföra eldfara och år 1826 gick han i författning om brandförsäkring av samtliga prästgårdslängor i Allmänna Brandförsäkringsverket. Detta prästgårdens äldsta brandförsäkringsbrev finns ännu kvar i pastoratsarkivet och byggnaderna äro för övrigt ännu i dag försäkrade i samma bolag.

Av detta första brandförsäkringsbrev får vi veta, att i ett av gästrummen funnos "25 alnar bröstpanel, oljefärgade, och en alkov i ena rummet med två väggfasta brädebeklädda och med limfärg avstrukan skåp" -en beskrivning, som ger oss en viss åldersbestämning på den fasta inredningen i detta ännu i gott stånd varande rum. Det anmärkes också i brandförsäkringsbrevet, att öster om prästgårdens trädgård "finns 2 dammar, som äga vid var tid på året som helst fullkomlig vattentillgång". Den ena av dessa dammar fanns kvar ännu för ett 20-tal år sedan men igenfylldes då, därför att man nu snarast kunde säga motsatsen om vattentillgången.

Vid läsningen av protokollen från de ekonomiska besiktningarna under åren 1825-1851 frapperas man av en namnteckning, som verkar märkligt bekant. Det är kronobefallningsmannens, Hovkamreraren och Riddaren Krist. Billing, namnteckning, som är slående lik framlidne biskop Gottfrid Billings. Kronobefallningsmannen var farbror till biskopen.

Under prosten Westerströms tid lär den östra längan ha använts bl a till skolhus för en privat skola, som anordnats av prosten och leddes av honom och sannolikt någon medhjälpare. Gästrummen i denna länga ha också använts för konfirmationsundervisning och det nuvarande sydvästra gästrummet har under mitten av 1850-talet använts såsom poststation. En antydan härom framkom vid restaureringen, då vid dörren till gästrummet ifråga blottades en liten

dubbelficka. Vid utfrågningar av äldre personer inom socknen bekräftades också detta antagande och man kunde berätta, att posten, som vid denna tid kom till Ausås från Hälsingborg två gånger i veckan, hämtades i prästgården och delades ut just genom luckan till gästrummet i östra längan. En av prästgårdens "mamseller" tog emot och sorterade posten, när den anlände från Hälsingborg. Ytterligare bekräftelse på rummets användning såsom postkontor erhöles genom de talrika gamla frimärken, som återfunnos uppklistrade på ett par dörrar i denna länga. I ena fallet voro frimärkena övermålade och övertapeterade.

År 1851 begärde prosten Westerström att få odla 10 tunnland, där ekskog hade utstämplats. På Ausås prästgårdsägor har nämligen funnits en präktig ekskog, som lämnade ett utmärkt virke till bl a prästgårdens gamla, stadiga byggnader. Det är för övrigt ej så länge sedan åtskilliga ekar funnos kvar. Vid den syn, som med anledning av Westerström anhållan hölls, anmärkte kronobefallningsmannen "att detta är omöjligt, om icke först begagnas det i orten brukliga tillvägagångssättet att först uppskära torven till 2 tums tjocklek och sedermera uppbränna samma torv, varigenom jorden erhåller icke allenast gödning utan även uppvärmning av den blivande askan, som där över kommer att lämna fördelaktiga skördar allt med förutsättning, att jorden i 2:dra eller 3:dje grödan utsås med därtill passande gräsfrö och därefter ingår i det övriga vid bostället rådande cirkulationsbruket".

År 1860 den 11 juli hölls i Ausås en ganska märklig av- och tillträdessyn. Nils A Landergren hade nu blivit kyrkoherde i pastoratet. Vid synen fanns intet protokoll från föregående förrättning att framvisa. Ingen ville heller stå såsom avträdare. Kyrkoherde Landergren begärde emellertid, att domkapitlet skulle bekosta alla reparationer å prästgården, vilken befann sig i ett så skröpligt skick som den aldrig varit varken förr eller senare. På grund av en vissvakanstid hade domkapitlet såsom styrelse för stiftets skolhusbyggnadskassa uppburit inkomster av pastoratet, men ingen tillsyn hade utövats å byggnader. Vid samma syn bestämdes, att malttorkan i brygghuset i östra längan såsom eldfarlig skulle flyttas därifrån och uppsättas på södra sidan om trädgården invid en där framflytande bäck, vilken plats ansågs särskilt lämplig för en byggnad av ifrågavarande art. Malttorkan blev också snart nedriven men ej lika snabbt återuppförd. Kyrkoherde Landergren var nog själv till en del skuld till detta. Han påpekade nämligen vid en följande syn, att ett återuppförande av malttorkan ej vore av så stor vikt för boställets innehavare, då malt merändels fanns att köpa i den närbelägna staden Hälsingborg. Ängelholm såsom stad synes man ej ha räknat med vid denna tid. Där fanns förmodligen varken malt att köpa eller något tidningskontor. Den gamla malttorkan blev först år 1928 återuppförd och då på sin forna plats inom östra längan.

I början av 1860-talet nedrevs den norra längan såsom varande oduglig och en ny länga byggdes ett stycke väster om prästgårdens loglänga i väster. Vid synen hade bestämts, att den nya längan skulle utgöra ladugårdslänga i likhet med den rivna längan. Kyrkoherde Landergren ändrade emellertid på

detta och lät i stället inreda stall och fähus i den gamla västra loglängan för att han skulle ha bättre tillsyn och vård av kreaturen. Det omnämnes 1871, att i stället för den norra längan fanns å dennas plats en liten plantering av trädgårdsbuskar, inhägnad med staket och grind. Härav kan man sluta sig till att de nuvarande vackra alléerna -i norr till landsvägen och i öster till kyrkan -anlagts av kyrkoherde N J Gislander, som tillträdde pastoratet år 1882.

Från omkring år 1850 till 1883 var jordbruket bortarrenderat. Men ifråga om ett annex hemman å Härninge n:r 9 anmärker kyrkoherde Landergren i en ämbetsberättelse: "att det varken är bortstätt, bortarrenderat eller brukas av pastorn. Vad som f n om detta hemman med säkerhet kan uppgivas är det, att pastor årligen utan invändning får betala skatten för detsamma".

Byggnaderna hölls nu i gott stånd och östra längan undergick inga nämnvärda förändringar. Halmtaken fordrade dock kostsamma omläggningar och även utbyte av fotträ måste göras allt som oftast. Kyrkoherde Gislander vidtog dock stora förändringar inom mangårdsbyggnaden, vars innertak han lät höja samt förse alla rummen med gipstak. Halmtaken å mangårdsbyggnaden lät han utbyta mot spåntak. Östra längan användes från och med år 1894 såsom arrendatorsbostad med undantag för de tvenne sydligaste rummen, som förblevo gästrum till prästgården. Längan syntes emellertid nu vara överflödigt och nämnda år yrkande man också på dess nedrivning. En mindre ekonomibyggnad hade nämligen under Westerströms tid uppförts väster om mangårdsbyggnaden. Det dröjde emellertid närmare ett trettio år innan rivningsfrågan blev aktuell. År 1923 den 15 november vid den nya regleringens genomförande tog synerätten upp frågan och beslöt "att den inom det för prästgården avsatta området befintliga längan skulle nedrivas".

För var och en som första gången får se Ausås prästgårdsanläggning med dess imponerande korsvirkelängor och dess storslagna gårdsplan, står det klart, att om flygellängorna rivas, så förintas en ovanlig helgjuten och ståtlig miljöbild och därtill en sällsynt vacker idyll. Hos mer än en både inom och utom församlingen framträdde också den tanken, att i varje fall östra längan borde bevaras. Vid biskopsvisitationen år 1925 fann också visitator denna tanke mycket god, i synnerhet som byggnaden kunde användas för något ändamål inom församlingsvården.

Sedan det så visat sig efter en undersökning av länsarkitekt N A Blanck, att byggnaden dels vore av stort kulturhistoriskt värde dels utan avsevärdare kostnader skulle kunna iordningställas, framlades önskemålet om längans bevarande för den högste vårdaren av våra gamla värdefulla byggnadsminnesmärken, riksantikvarie Sigurd Curman. Med föredömlig snabbhet lät riksantikvarien än grundligare undersöka byggnaden genom en kännare av gamla skånska gårdar, dåvarande amanuensen Gotthard Gustafsson. Efter den redogörelse som denna avlämnade, hemställde riksantikvarien omedelbart om, att pastorsämbetet måtte vidtaga åtgärder för byggnadens bevarande. Han fann det också synnerligen tilltalande, om längan kunde användas till ett församlingshem.

Ehuru en del motstånd framkom inom församlingen mot bibehållandet av längan, mest kanske beroende på fruktan för att längan icke skulle vara stark nog för sitt tillämnade ändamål, beslöt kyrkostämman i oktober 1927 att tillstyrka dess bevarande. Ausås kyrkliga ungdomskrets övertog byggnaden genom köp och så snart som möjligt sattes arbetet med dess restaurering igång.

Som arkitekt hade ungdomskretsen lyckan att genom riksantikvariens försorg få förordnad arkitekten fil doktor Erik Lundberg, som kostnadsfritt uppgjorde förslag till byggnadens istandsättning och omändring till församlingshem och som sedan med ett levande intresse för saken fullbordade verket.

I februari månad 1928 valdes av ungdomskretsens såväl aktiva som passiva medlemmar en byggnadskommitté på sex personer förutom församlingens präst och prästfru. Till kontrollanter utsågos tvenne personer. Anbud infordrades därpå och den 11 april 1928 sattes byggnadsarbetena igång och voro färdiga den 4 juni, då den avsynades och godkändes.

Restaureringsarbetets förverkligande möjliggjordes dels genom frivilliga gåvor och insamlingar, genom försäljningar, kollekt och dylikt dels genom ett lån, som beviljades ungdomskretsen ur Svenska Kyrkans Frivilliga Byggnadslånefond å 3.000 kronor med 10 års räntefrihet. Denna byggnadsfond är just avsedd för sådant arbete inom vår kyrka som uppförandet av kapell och församlingshem och ungdomskretsen har all anledning att vara dem tacksamma, som under den vaknande arbetslusten i Sveriges kyrka voro framsynta nog att sörja för denna fond.

Under arbetets gång skänktes mångfaldiga gåvor in natura, både möbler, material, dagsverken och skjutsar. Fria skjutsar lämnades till ett antal av över 100 av de flesta lantbrukarna inom socknen. Församlingshemmet invigdes den 8 augusti 1928 av biskop Edv. Rodhe och har vunnit alla besökarens oförbehållsamma erkännande och beundran.

År 1942 blev nedrivningen av västra längan aktuell. Ny ladugård hade nu byggts till arrendatorn och längan hade ej längre någon mission att fylla. Den befann sig också i ett ganska skröpligt skick. Det var i detta fallet synnerligen tveksamt, om man skulle gå in för en räddningsaktion. Längans kulturhistoriska värde kunde icke åberopas såsom skäl för de ganska stora kostnader som man måste räkna med kommer att krävas för dess restaurering och framtida underhåll. Men där fanns in annan synpunkt, som ställde frågan i en helt annan dager och det var miljösynpunkten. Det var landsantikvarien Harald Olsson, som besiktigade prästgården och med kraft, iver och sakkunskap framhöll detta. Revs västra flygellängan ned skulle den ståtliga prästgårdsanläggningen bli ohjälpligt stympad och helt komma att förlora sin ursprungliga förnämliga karaktär. Då Ausås prästgårdsanläggning utgjorde den enda 1700-talsprästgård i Skåne i sin art, som stod kvar i relativt oskadat skick, skulle ett spolierande av anläggningen som helhet innebära en oersättlig förlust sett ur skånsk hembygds- och kulturminnesvårdssynpunkt.

I anledning härav beslöt Åsbo häraders hembygdsförening med stöd av utlåtande från Riksantikvarieämbetet och Skånes Hembygdsförbund att hos pastoratsstämman för Ausås församling anhålla dels om att få övertaga längan med äganderätt dels att få bevara densamma kvarstående på ursprunglig plats mot att föreningen åtog sig att svara för dess framtida vård och underhåll eller -i händelse detta framdeles komme att överstiga föreningens krafter - sörja för längans nedtagning samt områdets planering på lämpligt sätt. Pastoratsstämman beslöt vid senare behandling av ärendet enhälligt att överlämna längan till hembygdsföreningen på de föreslagna villkoren.

Västra flygellängan har nu börjat istandsättas och arbetet har i första hand gällt omläggning av halm-taket samt ytterfasadernas iordningsställande. Beträffande interiören kommer föreningen att söka erhålla förslag till längans disponering och inredning via Riksantikvarieämbetet. Förslag har framkommit, att en större samlings- och utställningshall skulle inrymmas i en del av längan och resten skulle iordningställas såsom lokaler för ett prästgårds- och hembygdsmuseum. En hel del inventarier från kyrkans och bygdens liv och arbete äro skänkta och vänta på att ordnas in i denna gamla byggnad. För närvarande hålla uppmättningsritningarna över längan på att färdigställas och så snart dessa föreligga klara kommer hembygdsföreningen att fatta beslut i frågan om längans användning och därefter samla in medel för att få den iordningställd snarast möjligt.

Källor:

1. Ur Lunds stift Herdaminne: Anders Emanuel Diehl, 1984
2. Prosten Diehl. Artikel skriven av Hugo Jönsson, Ausås
3. Minnen från Ausås. Av prosten Em. Diehls maka Elsa Diehl
4. Skånes Hembygdsförenings årsbok 1945. Artikel av Emanuel Diehl